

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENCİ OLMAK YA DA OLMAMAK... İŞTE BÜTÜN MESELE...

Prof. Dr. Serçin KARATAŞ
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi

Pandemi süreci ile birlikte çevrimiçi öğrenci olmanın bireylere farklı yeterlikler ve beceriler kazandıracağı öngörülmektedir. Pandemi sürecinin yalnızca eğitimde çevrimiçini zorunlu kılmadığı, çoğu kurumun da çevrimiçi ortama işlerini taşıdığı düşünülürse, yakın gelecekte bu yeni yeterlik ve becerileri sahip bireylerin bir takım avantajlar kazanacağı yadsınmaz.

Uzaktan eğitim alanında çalışan biz bilim insanları, uzun yıllardır uzaktan eğitimin önemi ve gelecekteki konumu ile ilgili olarak çevremizi ikna etmeye çalışıyorduk. Geleneksel eğitimi benimseyen birçok eğitimci ve öğrenci ise dudak bükerek dinliyor veya dinliyor görünüyordu. Pandemi sürecinin getirdiklerini bizler de tahmin edememize rağmen, “uzaktan eğitim”in ne olduğunu konu edinen derslerimizde ise bugün yaşadığımız bugünkü çalışma ve eğitim koşullarının bir kısmının gelecek 5-10 yıl içerisinde gerçekleşeceğini, çok çok 20 yıl alabileceğini öngörüyoruz. Pandemi

süreci, uzaktan eğitim ve uzaktan çalışma süreçleri için bir katalizör oldu. Ancak bu hızlı geçiş; plansızlık, bilgi ve vizyon eksikliği, travmatik durumu reddetme, yeniliğe direnç, bilinmezlikten korkma gibi bazı neden ve bahanelerle farklı bir boyut kazandı ve uzaktan eğitim olarak adlandıramayacağımız bir durumla karşı karşıya kaldık.

Uzaktan eğitim, İngilizce'deki ‘distance education’ın karşılığıdır. Buradaki uzak kelimesi Collins sözlükte iki nokta, iki yer, iki nesne arasındaki boşluk veya mesafe olarak tanımlanmaktadır. Uzaktan eğitimin

duayenlerinden Moore, bu uzaklığı sadece kilometrelerle ifade edilen bir boşluk olarak görmez, bu mesafenin öğretim elemanı ile öğrenci ve öğrencilerin kendi aralarındaki kültürel farklılık, özgeçmiş, bilgi donanımı, psikolojik ve sosyolojik gerekçelerden kaynaklı bir boşluk olacağını ifade etmektedir. Biz uzaktan eğitim alanında çalışan bilim insanları işte asıl bu mesafeyi kapatmak üzerine çalışmalar yürütürüz. Ancak pandemi ile yeni ortaya çıkan bu eğitim durumunu, yurt dışındaki kaynaklar “emergency remote education”, Türkçe olarak ifade edecek olursak “acil durum uzaktan eğitimi”, “acil uzaktan eğitim”, “acil durum mesafeli eğitim” şeklinde nitelendirmeye başladılar. Ancak burada “distance” yerine “remote” kelimesinin kullanılması dikkat çekicidir. Sözlüğe bakmadan günlük yaşantımızdan örnek verecek olursak, uzaktan kumanda kelimesinin İngilizce karşılığı “remote controller”dır. Collins sözlük “remote” kelimesini daha çok insanın yaşadığı şehir veya alanlardan mesafeli alanlar; günümüz ile gelecek ve geçmiş arasında zaman açısından mesafe, bir konu alanı ile ilgili olma bakımından mesafe, bir olasılığın şansın gerçekleşme ihtimalinin olmaması, bir kişinin kişilik olarak arkadaşça olmaması şeklinde tanımlar.

Mevcut koşullarda yaşadığımız uzaktan eğitimi, olması gereken uzaktan eğitim gibi algıladığımız zaman, gerçek uzaktan eğitime haksızlık etmiş oluruz. Bu nedenle, yurt dışındaki otoriteler “acil durum uzaktan eğitimi” olarak nitelendirerek olması gereken uzaktan eğitimden günümüzde yaşamak zorunda olduğumuz uzaktan eğitimi ayırma zorunluluğuna dem vurmuş oldular. İsimlendirme konusunu ele alırken yine dikkat çekilmesi gereken bir başka husus da uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitimi farklılaştırırken kullandığımız örgün eğitim ve uzaktan eğitim terimleridir. Bilindiği gibi pandemi öncesinde de yükseköğretimde uzaktan eğitim programları mevcuttu. Bu uzaktan eğitim programları rastgele düzenlenmiş programlar olmadıkları gibi; belli kredileri tamamlamadan, öğrencilerin derslerinden geçerli puanları almadan tamamlamaları mümkün olmayan, öğrencilerin gereklilikleri yerine getirdikleri durumda, diploma ile bu süreci belgelendirdikleri bir eğitim şeklidir. Başka bir deyişle planlanmış, okul niteliği taşıyan kurumlarda sunulan, belli kanunlara göre düzenlenen resmi bir eğitim biçimidir. Türk Dil Kurumu Genel Türkçe Sözlüğü’ne baktığımızda; örgün eğitimi “Kişilerin hayata atılmadan, iş ve meslek kollarında çalışmaya başlamadan önce okul veya okul niteliği taşıyan yerlerde, genel ve özel bilgiler bakımından yetişmelerini sağlamak amacıyla belli kanunlara göre düzenlenen eğitim, formel eğitim.” ve “Düzenli, planlı, yöntemli biçimde verilen herhangi bir eğitim” şeklinde tanımlamaktadır. Dolayısıyla uzaktan eğitim programı olarak açılan, eğitim sunan ve sonrasında diploma veren bu programlar “örgün eğitim”dir. Bugünkü koşullarda

acil durum uzaktan eğitimi olarak sunduğumuz, her ne kadar planlamasında eksikler/hatalar olsa da tamamını uzaktan veya bir kısmı yüz yüze bir kısmını uzaktan verdiğimiz karma eğitim şeklinde düzenlenen tüm yükseköğretim programları da örgün eğitimidir.

Uzaktan eğitim denilince “uzaktan” kelimesi, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının birbirlerine ve sisteme karşı psikolojik olarak bir “uzak”lık koymasına da neden oluyor olabilir. Mektupla başlayan uzaktan eğitim serüveni bugünkü koşullarda internet ortamına taşınmış, Milli Eğitim Bakanlığında gördüğümüz gibi televizyonla hatta radyo yoluyla gerçekleşebilir. Genel anlamda, internet üzerinden gerçekleşen ve internete bağlı kalmayı gerektiren uzaktan eğitime çevrimiçi (online) eğitim diyoruz.

Pandemi sürecini yaşamaya devam ediyoruz, sorunun ne zaman çözüleceği belli görünmüyor. Bu şartlar altında, hareketliliğin kaynaklarından biri olabilecek üniversite gençliğinin sınırlanması makul görünüyor. Elbette yüz yüze etkileşimin yerini alması mümkün olmasa da eğitimden geri kalmamak için en iyi çözüm; bazı branşlarda salt çevrimiçi öğretim; bazı özel uygulama gerektiren branşlarda ise kuramsal kısımların çevrimiçi, uygulama kısımlarının ise o alana özgü şekilde kişi sayısının seyreltilmesi, konunun seyreltilmesi, vb. özel çözümlerle yüz yüze öğretim olmak üzere karma öğretim şeklinde düzenlenmesi en mantıklı çözüm olarak görünmektedir. Öğrencilerden kabul edenlerin kampüste eğitim alması şeklinde bazı karma öğretim modelleri önerilse de, uzun vadede akılcı bir çözüm olmayacaktır. Çünkü kampüste eğitim alınması durumunda, ekran başındaki öğrenciler etkileşime yeterince dâhil olamayacaklardır. Ancak tüm öğrencilerin derse uzaktan bağlanması durumunda, etkileşim daha sağlıklı gerçekleştirilecektir.

Uzaktan eğitimden şikâyet ederek, kötülemek yerine; gerek karar mercilerinin gerek üniversite yönetimlerinin gerek öğretim elemanlarının gerekse öğrencilerin, bu mevcut durumu eğitim bakımından lehimize çevirecek tedbirleri, önlemleri alarak, durumdan en yüksek şekilde faydalanacak hale getirmek hem ülke hem dünya vatandaşlığının gereğidir. Artık acil durum uzaktan eğitim psikolojisinden çıkarak, mevcut durumda uzaktan eğitimin normalleşmesini sağlamak, tüm paydaşların görevi olmalıdır. Bu süreçteki en büyük silahımız olan çevrimiçi eğitimin iyileştirilmesi için elimizde birçok unsur bulunmaktadır.

Çevrimiçi eğitimin en önemli paydaşı olan öğrencinin karşılaştığı/karşılaşacağı bazı engeller olabilecektir. Bunun yanı sıra öğrencinin kendi hak ve sorumluluklarını da bilmesi gerekecektir. Yazının bundan sonraki kısmında bu konular ele alınmıştır.

Öncelikle çevrimiçi öğrencinin karşısında duran en büyük engel yazılım, donanım, internet sahipliği/erişimidir. Bunun bir devlet politikası olması gerekliliği aşıkardır. Bu konuda MEB'in yaptığı gibi YÖK bir anlaşma sağlayarak her ildeki üniversitelerin çevrimiçi eğitim merkezleri açarak mesafe korunmak suretiyle, üniversite öğrencilerinin laboratuvarlardan faydalanması sağlanabilir. YÖK tüm üniversiteler için veya her üniversite kendi öğrencileri ve öğretim elemanları için internet sağlayıcılar ile ücretsiz veya düşük ücretli internet erişimi bilgisayar veya tablet için gerekli çalışmaları yapmalıdır. Tüm bunlar öğretim elemanları için de gerekliliktir. Her üniversitenin mezunları veya o üniversitenin bulunduğu şehrin ileri gelenleri, belli konularda eğitime destek olmalıdır.

Geçtiğimiz dönem uzaktan eğitim sürecine acil geçiş yapıldığında gerek öğrenciler gerekse öğretim elemanları birbirlerini tanıyorlardı. Bu seneki en önemli sorunlardan bir tanesi birbirini hiç tanımayan bireylerin aynı ortamda ders işleyecek olmalarının üzerlerinde bir stres oluşturmaları olabilir. Ne var ki, bu kişilerin kendi elinde olan bir durumdur. Bu, süreç iyi yönetildiğinde, katılımcılar ön yargılı olmadığında oldukça kolay aşılabilir bir durumdur. Çoğu öğrenci zaten sosyal medyayı aktif kullandığı için, yüz yüze eğitimdeki kadar çabuk olmasa da zamanla başa çıkılabilecek bir durumdur. Burada esas olan, katılımcıların birbirlerine karşı açık olmalarıdır.

Çevrimiçi öğrencinin başarısı, öz düzenleme becerilerinin gelişmiş olmasına bağlıdır. Öz düzenleme beceresi için öğrencilerin öz yeterlik inancının güçlü olması beklenir. Öz yeterlik inancı güçlü öğrenciler, gerekli akademik görevleri kendileri belirler, önemli görevlerin tamamlanması için kriter belirler ve akademik hedeflerine ulaşmada, kendi öğrenmelerinin sorumluluklarını alırlar. Öz yeterlik algısı yüksek öğrenciler yalnızca görev seçiminde başarı göstermezler aynı zamanda çaba gösterme, sebat etme ve dayanıklılıkta daha başarılıdırlar. Bu da, akademik başarı ve performansı beraberinde getirmektedir. Öz düzenleme ve hedef yönelimli olma; motivasyonun bileşenleri olarak birer öz düzenleme becerisi olarak kabul edilebilir. Genelde teknoloji daha özelinde ise internet öz yeterliği, zaman yönetimi, çalışma ortamının düzenlenmesi, yardım talep etme de diğer öz düzenleme becerileri arasındadır.

Çevrimiçi öğrenci olmanın zorlayıcı bir yönü zamanı yönetememektir. Aslında zamanı yönetememek

her birey için sorundur. Yüz yüze eğitim alırken de zamanı yönetememek sorundur. Ancak çevrimiçi ortamda bu, daha zor olabilmektedir. Yüz yüze ortamda ders alırken zamanı kolaylıkla yöneten biri, çevrimiçi ders alırken yönetemeyebilir. Ters durumlar da söz konusudur. Ancak zamanı yönetemiyor olmak, bundan sonra yönetilemeyeceği anlamına gelmez. Bunun için öğrencinin öncelikle kendisini tanıması, kendisini ve içinde bulunduğu koşullarını iyi analiz etmesi gerekir. Pandemi sürecinde daha önceden ezberlediğimiz her şey bozuldu. Asla böyle olmamalı denilen birçok durum, normal kabul edilmek zorunda kaldı. Çevrimiçi öğrenci olmanın koşullarından biri önceliklerin iyi belirlenmesidir. Öğrenci, kendini evde olduğu psikolojisine kaptırmadan, “şu an dersim var ve önceliğim bu” mesajını hem kendisine hem evde birlikte yaşadığı kişilere kabul ettirmeli. Aksi takdirde kendini evi temizlerken, yemek yaparken, kardeşine bakarken veya akla gelmeyecek bir iş yaparken bulması oldukça muhtemeldir.

Öğrencinin kendini tanıması gereken bir başka konu da verimli ders çalışma saatidir. Gerçi bu saatler ile yaşam koşulları uyumlu olmayabilir. Ancak mümkün olduğunca uydurmaya çalışılmalıdır. Kimi öğrenci sabahın erken saatlerinde daha verimli çalışırken, kimi öğrenci ise gece saatlerinde daha verimli olabilmektedir. Verimli olunan saatleri keşfetmek önemlidir. Bir diğeri de düzenli çalışma alışkanlığı geliştirmektir. Yüz yüze eğitimde de önemli olan bu alışkanlık, çevrimiçi öğrenme süreçlerinde daha da önem kazanmaktadır. Düzenli çalışmaktan kast edilen saatler harcamak değil; konunun özünü yakalamak, sık tekrar için yeterli zaman harcamaktır. Sık tekrar, burada anahtar kavramdır. Sık tekrar etme alışkanlığı başarıyı beraberinde getirecektir.

Sık tekrardışında öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıracak bir başka unsur ise akran öğrenmesidir. Öğrencinin sınıf arkadaşlarıyla veya çalıştığı konu ile ilgili başka üniversitelerde okuyan arkadaşları ile ders dışında konu

alanı üzerinde tartışmaları, derin ve anlamlı öğrenme için zemin hazırlayacaktır. Benzer şekilde, akranlarının ödevini kontrol edip, onlara geri bildirim vermenin hem öğrenmenin kolaylaştırılmasına katkı sağladığı hem de bilişsel düşünme yeteneğinin farklılaşmasına olumlu katkı sağladığına dair çeşitli araştırma bulguları söz konusudur. Çevrimiçi öğrencilerin sorumlulukları arasında, öğrenmesinin sorumluluğunu üstlenme, öğretim elemanının beklentilerinin neler olduğunu anlama, beklentileri anlamama durumunda doğrudan öğretim elemanına sorma, kendi öğrenme hedeflerini oluşturma, gereksinimlerini kurumdan, öğretim elemanından, akranlarından talep etme, kendi çalışma disiplini geliştirme şeklinde sıralanabilir.

Çevrimiçi öğrencilerin, yeni geliştirmesi beklenen özelliklerinden birisi de ders çalışma becerileridir. Kitap defterle ders çalışmaya alışkın öğrencilerin yeni çalışma alışkanlıkları geliştirmesi gerekebilecektir. Örneğin çalışırken yazılı belgenin altını çizmek, ekran görüntüsünde mümkün olmayabilir. Ayrıca bazı sınavların da yüz yüze sınıf ortamı yerine internet üzerinden olması durumunda; ekran öğrenciler için zorlayıcı olabilmektedir. Okuma, not alma, hatırlama ve sınav olma için öğrencilerin yeni stratejiler geliştirmesi de gerekecektir. Halen kendi el yazısı ile not tutmanın kalıcılık üzerindeki etkisinin yerine konabilecek yeterince etkili bir strateji bulunmasa da; bu süreci kolaylaştırmak için cep telefonu veya bilgisayar desteği ile kendi sesini/ videosunu kaydetmek, önemli gördüğü metinlerin telefonla veya yine bilgisayar ile görselini kaydedip üzerine notlar almak veya notlara bu görselleri eklemek, pdf veya diğer Ofis yazılımlarının üzerine notlar almak, öğretim elemanın dersten önce gönderdiği dokümanları basılı ve/veya dijital olarak yanında bulundurarak üzerine notlar almak etkili olacaktır.

Çevrimiçi öğrencilerin, okuldaki yüz yüze öğrenme ortamındaki gibi fiziksel bir düzenleme olmadan öğrenme ortamına dahil olması oldukça zorlayıcı bir durumdur. Kendi çalışma alışkanlıklarını göz önünde bulundurarak, öğrenme ortamındaki çeldiricileri, ev ortamının veya hangi ortamda çalışılacaksa (iş ortamı da olabilir), o ortamın koşullarına göre olabilecek en iyi şarta getirmeye çalışmalıdır. Sessizlik, ışık, televizyona erişimin kısıtlanması (televizyondan eğitim alınıyorsa tam tersi), vb. gibi koşulların mümkün olduğunca uygun hale getirilmesi, çevrimiçi öğrencinin zihinsel olarak

öğrenme ortamına uyum sağlamasını kolaylaştıracaktır.

Çevrimiçi öğrencilerin, çevrimiçi olmanın cazibesi ile çoklu görevler yapmak istemesi hatta istemese de kendini yapıyorken bulması olasıdır. Ders çalışırken internette konu dışı gezinme; WhatsApp, Discord gibi anında mesajlaşma uygulamalarından aktif mesajlaşma; müzik dinleme, televizyon/video izleme, vb. çok cazip gelmekle birlikte hem zamanın kötü kullanılmasına hem de konuya odaklanamama nedeniyle akademik başarıda düşüşlere sebep olabilmektedir.

Çevrimiçi öğrenci olmak, engeli olan bireyler için daha zorlayıcı koşulları doğurabilir. Zihin engelli bireylerin, görme engelli bireylerin, işitsel engelli bireylerin, bedensel engelli bireylerin, psikolojik sorunları olan bireylerin, nöropsikolojik sorun veya sendromları (dikkat bozukluğu, disleksi benzeri özgül öğrenme güçlüğü) olan bireylerin her birinin farklı gereksinimleri vardır, bu da farklı desteklerin sağlanmasını gerektirir. Bu bireylerin ailelerinin destek olmasının gerekliliğinin yanı sıra akran desteğine de ihtiyaçları vardır.

Ders çalışırken internette konu dışı gezinme; WhatsApp, Discord gibi anında mesajlaşma uygulamalarından aktif mesajlaşma; müzik dinleme, televizyon/video izleme, vb. çok cazip gelmekle birlikte hem zamanın kötü kullanılmasına hem de konuya odaklanamama nedeniyle akademik başarıda düşüşlere sebep olabilmektedir.

herkesin farklı gereksinimi olduğunu bilerek birbirine yardımcı olması toplum menfaatine olacaktır. Desteğe ihtiyacı olan bireylerin, bu desteği menfaate dönüştürmede akranlarından, öğretim elemanlarından, uzaktan

eğitim yardım masalarından yardım talep etmeleri de en doğal haklarıdır. Daha önce de bahsedildiği üzere yardım talep etme bir öz düzenleme becerisidir ve tüm çevrimiçi öğrenciler için akademik başarıda önemli bir faktördür. Bunun yanı sıra engelli öğrenciler göz önünde bulundurularak eğitim bilimcileri, mühendisler, sağlık bilimcileri, bilişsel bilimciler, psikoloji bilimcileri, aileler ve bu rahatsızlıklara sahip bireylerin ortak akılla uzaktan eğitim süreçlerinin iyileştirilmesi için birlikte çaba sarf etmesi geleceğimiz için kaçınılmazdır.

Pandemi sürecinde her türlü stresten uzak durmak çok önemlidir. Bu nedenle zamanı etkili kullanarak, son dakika stresinden kaçınmak önemli olacaktır. Ancak bir başka stres kaynağı da sunum ödevleri olabilir. Topluluk karşısında sunum yapmak, stres kaynağı olabilirken, çevrimiçi ortamda kalabalığı görmemek, öğrencinin stresini azaltabilecektir. Ancak, bazı öğrenciler için çevrimiçi ortamda dijital teknolojileri kullanmanın kendisi stres kaynağı oluşturabilir. Bu durumda

kurumun destek personelinin prova ayarlaması istenebilir. Eğer kurum bu imkânı sağlayamıyorsa, akran desteği ile provalar yapılabilir.

Stres oluşturabilecek bir diğer unsur ise ödevlerin son teslim tarihi olabilir. Yüz yüze ortamda öğrenci ödev teslimi geciktirdiğinde, öğretim elemanından ek süre talep etmektedir ve öğretim elemanı bireysel ricaları kabul edebilmektedir. Çevrimiçi ortamda, sistem rica kabul etmemektedir. Dolayısıyla, son teslim günü stresinin ortadan kaldırmanın en akıllıca yolu son dakikaya bırakmamak olacaktır.

Çevrimiçi öğrenci olmanın bir diğer zorluğu da çevrimiçi ortamda yazma becerilerinin geliştirilmesidir. Çünkü tüm öğrencilerin hepsinin ders sırasında kamera görüntülerinin açık olması, hem alt yapı açısından yeterli olmayacaktır, hem de her dersin doğasına uygun olmayacaktır. Öğrencilerin dersi dinlemek yerine birbirlerinin kamera görüntüleri ile meşgul olmasına da neden olabilmektedir. Bu nedenle sohbet kutularından yazılı iletişim, çevrimiçi ortam için kaçınılmazdır ve önemli bir gerekliliktir. Ancak, bu yazılı iletişim bazen iletişim kazalarına neden olabilmektedir. Çünkü akışı yakalamak amacıyla hızlı yazarken gerçek yazmak istenilenler kaçabilmektedir. Ayrıca klavye yazım hızı düşük olanlar bu yazışmaya katılmakta zorlanabilmektedir. Bir başka sıkıntı da birbirini tanımayan kişilerin iyi niyetle yazdıklarının karşı tarafta farklı algılanması söz konusu olabilmektedir. Bu tür ortamlarda yazışırken çok dikkatli olunmalı, karşı tarafı kırarak, incitecek söylemlerden kaçınılmalı, din, dil, ırk ayrıştırılmasını gidilmemelidir. Ancak yazışmalara tepki verirken de hoşgörülü olmak, empati kurmak oldukça önemlidir. Yukarıda sıralananlardan ötürü karşı tarafın gerçekten demek istemediği şeyleri yazmış olma ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.

Yapılan araştırmalar, bireylerin çevrimiçi ortamda olduğundan farklı gözükmeye çabası içine girdiklerini ve kendilerinin de bu durumun farkında olmadıklarını ortaya koymaktadır. Daha çekingen biri, çevrimiçi ortamda daha atılgan davranırken tersi durum da yaşanabilmektedir. Önemli olan kalıcı kırgınlıklara mahal vermemek ve insanlık ve bilişim suçu işlememektir. Çevrimiçi öğrencinin, öncelikle kendisine karşı dürüst olması, ardından üniversitenin sunduğu veya okul dışı çevrimiçi ortamlarda diğer insanlara karşı dürüst olması oldukça önemlidir. Dersler uzaktan işlenince yaptıklarının suç olmayacağını düşünen öğrencilerin, karşı tarafın haklarının kanunlar tarafından korunduğunu bilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin kişiler verileri, kurumları tarafından koruma altında olmak zorundadır ve öğrenciler bu haklarını talep edebilirler. Ancak her öğrencinin kendi kullanıcı adı ve şifresini başkası ile de paylaşmama sorumluluğu olduğunu, aksi davranışın bir suç olduğunu da bilmesi gerekmektedir. İnternet ortamında sergilenen her davranış, bireyin bıraktığı parmak izi gibidir ve er ya da geç mutlaka ortaya çıkar.

Çevrimiçi öğrencilerin, her toplumun kuralları, etik değerleri olduğu gibi çevrimiçi ortamların da kendi özgü kuralları olduğunu bilmesi gerekir. İnternet etiği veya kısaca net etiği olarak adlandırılan ve yazılı olmayan bu kurallar çerçevesinde çevrimiçi yazarken tamamı büyük harflerle yazı yazmanın karşıdaki kişiye küfür etmek, bağırarak anlamına geldiğini bilmesi gerekir. İnternet ortamında kimseye zorbalık sergilenmemesi, kötü söz söylenmemesi, kimsenin taciz edilmemesi, karşı tarafı duygusal olarak rahatsız edici tavır sergilenmemesi gerekir. İnternet ortamındaki tartışmaların kişiselleştirilmesine izin verilmemelidir. İnternet ortamında girilen konu dışı tartışmaların başkasının zamanını çaldığı unutulmamalıdır. Birey, kendisinin veya temsilcisi olunan ürün veya kurumun reklamı yapılmamalıdır. İnternet ortamında yasadışı/uygun olmayan içeriklerin indirilmesi yasak olduğu gibi paylaşılması da yasaktır. Bağlı olunan sistemin (üniversite), erişim hakkına sahip olunmadığı halde bilgi kaynaklarına erişmek ve müdahale etmek, kanunen suçtur. Kişinin kimliğini saklaması da uygun bir davranış değildir, zaten bu, kötü niyetle yapıldığında, ortaya çıkması da uzun sürmeyecektir.

Çevrimiçi öğrencilerin karşılarına çıkacak bir başka zorluk, kaynaklar erişimdir. Aslında artık bugün zorluktan öte kolaylık olabilir. Burada asıl olan, bu kaynaklara nasıl erişileceğinin bilinmesidir. Üniversiteler kütüphanelerini çevrimiçi kullanıma açmış durumdadır. Üniversitelerin kendi proxy'leri üzerinden birçok akademik veri tabanına abonelik sağlanmaktadır.

Google Akademik ile çoğu akademik yayına ulaşmak mümkündür. Bunun yanı sıra Khan Academy, Coursera, Udemy gibi Kitleli Açık Çevrimiçi Derslerin (KAÇD) çoğu ücretsiz olarak kullanıma açılmış durumdadır. Çoğu üniversite, bu KAÇD'ler ile anlaşılmış ders içeriklerine kendi öğrencilerinin ulaşmasına olanak sağlamaktadır. Hatırı sayılır üniversiteler de kendi ders içeriklerini ücretsiz olarak çevrimiçi erişime açmıştır. Ülkemizde de açık kaynaklara erişim ile ilgili birçok çalışma söz konusudur. Açık kaynaklar konusunda sadece üniversiteler değil, alanında öncü kurumlar da cömertçe kaynaklarını paylaşmaktadır. Bireysel olarak birçok eğitim amaçlı video da YouTube gibi video paylaşım sitelerinden paylaşımına açıktır. Yabancı kaynakların çoğunun Türkçe altyazılarını da bulmak mümkündür. Burada önemli olan, öğrencilerin doğru kaynaklara erişmesi ve güvenilir verilere ulaşması olacaktır. Dolayısıyla yeni durumda, öğrencilerden beklenen bilgi okuryazarlığı yeterliği ve verimliliğidir. Öğrencilerin yalnızca doğru kaynaklara erişimi yeterli olmayacaktır. Bu kaynakların kullanımında telif haklarına özenli olunmalı, aşırı macılıktan uzak durulmalı ve atıf gösterme konusunda hassas olunmalıdır.

Öğretim elemanları, çevrimiçi öğrencilerden bir ekip kurup ders görevlerini yerine getirmek üzere projeler gerçekleştirmelerini bekleyebilir. Projeye/ probleme dayalı öğrenme, öğrencilerin konuyu daha iyi öğrenmesi için zemin oluşturur. Ancak daha önceden birbirini doğrudan tanımayan öğrencilerin birlikte proje yapması zor görünebilir. Bu bakış açısıyla, sınıf arkadaşlarının birbirini tanımaya çalışması, ders dışı yine internet üzerinden sosyal etkinlikler düzenlenmesi faydalı olacaktır. Çevrimiçi öğrenciler Google Meets, Zoom, Skype gibi canlı toplantılar yapılabilecek araçlar yardımıyla proje ödevleri ve ders dışı sosyal etkinlikler için toplantılar düzenleyebilirler. WhatsApp, Discord, Slack gibi uygulamalarla ekip çalışmalarını kolaylaştırmaları da mümkündür.

Canva türü uygulamalarla ders ödevlerindeki tasarımları güçlendirmek, orijinal ürünler ortaya çıkarmak için bireysel veya grup çalışmaları yapılabilir. Grup çalışmalarında veya ortaya çıkan ürün dosyalarının öğretim elemanı ile paylaşımı için Dropbox, Google Drive veya Microsoft OneDrive gibi bulut teknolojisi ile ortak dosya paylaşım uygulamaları kullanılabilir.

Twitter, bir öğrencinin akademik gelişimine katkı sağlayabilecek oldukça önemli bir sosyal medya aracıdır. Çevrimiçi öğrencinin ilgilendiği alan uzmanlarına doğrudan ulaşp, onların bilgilerinden faydalanması için zengin bir ortam sunar. Çevrimiçi öğrenci Twitter'da alan uzmanları dışında ilgilendiği konu alanı gruplarını

da takip edebilir. Bu takipler, bir süre sonra çevrimiçi öğrencinin bir gruba ait olma hissini güçlendirecek, kendi konu alanına ilişkin ufkunu açacak, kendi profesyonel ağının oluşmasına katkı sağlayacaktır. Profesyonel ağının genişlemesi için bir başka sosyal ağ platformu da LinkedIn'dir. Ayrıca kendi konu alanı ile ilişkili blog yazarlarını takip etmek de, çevrimiçi öğrencinin akademik gelişimine katkı sağlayacaktır.

Çevrimiçi öğrenci olmak önceleri bireylerin kendi seçimi iken, pandemi ile birlikte bir dayatma olarak karşımıza çıkmıştır. Bu durum, psikolojik olarak bireyleri olumsuz etkilemektedir. Pandemi öncesinde de bir bilinmezlik olarak görülen çevrimiçi öğrenme, bilinmeyenden korkma nedeniyle uzak durulması gereken bir eğitim sistemi olarak görülmekteydi. Bugün, pandemi ile zorunlu geçiş yapılırken, zaten çok sıcak bakılmayan bu eğitim sistemine psikolojik bir bariyer daha eklenmiş oldu. Bugüne değin bu olumsuz bakış açısı pandeminin getirdiği doğal bir süreçti. Ancak, bugün artık bu durumu kabul etmeli ve bu değişime direnmekten vazgeçmeli ve bu süreçten maksimum fayda elde etmeye çalışmalıyız. Bu değişimi kabul edip, değişim için gerekli donanım, yazılım becerilerini edinmeye çalışmalı, bu donanım ve yazılıma nasıl sahip olacağımıza dair stratejiler geliştirmeli ve değişimi sürdürmek için kendimizi değerlendirmeliyiz. Yapılan araştırmalar, çevrimiçi öğrencilerin öğrenmeyi öğrenme ve bilgi işleme becerilerinin yüz yüze öğrenenlerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Pandemi süreci ile birlikte çevrimiçi öğrenci olmanın bireylere farklı yeterlikler ve beceriler kazandıracağı öngörülmektedir. Pandemi sürecinin yalnızca eğitimde çevrimiçini zorunlu kılmadığı, çoğu kurumun da çevrimiçi ortama işlerini taşıdığı düşünülürse, yakın gelecekte bu yeni yeterlik ve becerileri sahip bireylerin bir takım avantajlar kazanacağı yadsınamaz.

Bu bakış açısıyla çevrimiçi öğrenmeyi benimsek, yalnızca pandemi sürecinde psikolojik ve akademik olarak “iyi” olmayı sağlamayacak aynı zamanda gelecek için de iyi bir yatırım olacaktır.